

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال ششم، شماره سوم و چهارم، پاییز - زمستان ۱۴۰۰ [انتشار: تابستان ۱۴۰۲]

سرسخن: بسی رنج درین سال سی / به احیای گنجینه پاریس • باقابه، پاتابه، پاتاره / علم‌نرف ساقی • یادداشت‌های شاهنامه‌شناسی (۳) / ابوالفضل غلصی • یادگار حضور امام رضا در مسجد جامع ساوه / صادالذین شیخ‌المکملی • رساله نخبة الوزراء تألیف نصرالله دماوندی / قاسم قرب • استدراکاتی بر مقدمه چاپ عکسی تاریخ سیستان (۲) / حمیدرضا بابلی (سما)، اثر سزی • دمنیان / دوشمیان / دمنی / دومی / ج. ط. زند (سوزن) • دیوان قزخی سیستانی با کتابت عبرت‌ناپیتی و حواشی ملک‌الشعراء بهار / محمود عالی‌بهر • کتابه چهل‌ستون شاه عباس. سرورده محمد بیگ فرصت / لافله بوجار • تصحیح قصیده بازمانده از شعوری کاشانی در جنگ ابن‌خاتون / علی کلمی • واژه «لُخَم» / محسن ناکرالمصنی «بونده» • آیا کتاب گشایش و زهائش نوشته ناصر خسرو است؟ / محمدرضا توکلی صابری • نقلی بر تصحیح کتاب بدایع اللُح / ملاد یگدلو • نقلی بر تصحیح کلیات عبید زاکانی بدتصحیح محمدجعفر محجوب / محسن تریفی ضمیر • نگامی به کتاب اقلیم مکتوب خدا / ریحانه بهبودی • پیشنهادی در جهت سامان‌دهی پایان‌نامه‌های حوزه تصحیح / سید محمدرضا ابرارلسود • آثار مصطفی عالی اقلندی / نصرانه صالحی • آنگ فلدزیویچ آکیموشکین (۱۷ فوریه ۱۹۲۹ - ۳۱ اکتبر ۲۰۱۰) / الکسی خیسنادین / ترجمه: محمادین کیوانی • گنج زری بود در این خاکدان؛ در گرمی داشت یاد و نام ی. ت. پ. دیروین (۱۹۳۱-۲۰۲۳) / علیرضا سیدغراب • نقلی بر نوشته علیرضا هاشمی زراد درباره چاپ اخیر منظومه صراط‌المخط / علی صفوی آوندله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مطبع: مرکز نشریاتی
گنجینه‌های ایران
تهران، خیابان انقلاب، پلاک ۱۱۸۲

۹۶ - ۹۷

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون،
نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال ششم، شماره سوم و چهارم
پاییز - زمستان ۱۴۰۰ [انتشار: تابستان ۱۴۰۲]

صاحب امتیاز:

مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب

مدیر مسئول و سردبیر: اکبر ایرانی

معاون سردبیر و سرویراستار: مسعود راستی‌پور

مدیر داخلی: یونس تسلیمی پاک

طراح جلد: محمود خانی

چاپ دیجیتال: میراث

نشانی مجله:

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان دانشگاه و
ابوریحان، ساختمان فروردین (شماره ۱۱۸۲)، طبقه دوم.

شناسه پستی: ۱۳۱۵۶۹۳۵۱۹

تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱۲

دورنگار: ۶۶۴۰۶۲۵۸

www.mirasmaktoob.ir

gozresh@mirasmaktoob.ir

بها: ۶۰۰،۰۰۰ ریال

روی جلد: نگاره‌ای از کعبه در دستنویسی از شهنامه
سلطان سلیم، به شماره ۳۵۹۵ در مجموعه احمد ثالث
در کتابخانه موزه طویق‌پای سرایی، بی‌تاریخ. نسخه به
رسم خزانه کتب مرادخان بن سلیم خان (حک ۹۸۲ -
۱۰۰۳ ق) و در همین دوره کتابت شده‌است.

فهرست

سرخن

بسی رنج بردم درین سال سی / به احیای گنجینه پارسی ۵-۶

بستار

بافتابه/ بافتابه/ بافتاوه / علی‌اشرف صادقی ۷-۸

یادداشت‌های شاهنامه‌شناسی (۳) / ابوالفضل خطیبی ۹-۱۵

یادگار حضور امام رضا در مسجد جامع ساوه / عمادالدین شیخ‌الحکامی ۱۶-۱۸

رسالة نخبة الوزراء تألیف نصرالله دماوندی / قاسم قریب ۱۹-۲۶

استدراکاتی بر مقدمه چاپ عکسی تاریخ سیستان (۲) / حمیدرضا (بابک) سلمانی؛ آرش سزی ۲۷-۲۹

دمنیان/ دومیان/ دمنی/ دومی / ج. ط. نژد (سروش) ۳۰-۳۱

دیوان فرخی سیستانی با کتابت عبرت نائینی و حواشی ملک‌الشعراء بهار / محمود علی‌پور ۳۲-۴۱

کتابچه چهل ستون شاه عباس، سروده محمد بیگ فرصت / فاطمه بوجار ۴۲-۴۸

تصحیح قصیده بازمانده از شعوری کاشانی در جنگ ابن‌خاتون / علی کاملی ۴۹-۵۲

واژه «رُخْم» / محسن ذاکرالحسینی «پزند» ۵۳-۵۷

آیا کتاب گشایش و رهایش نوشته ناصر خسرو است؟ / محمدرضا توکلی صابری ۵۸-۶۳

نقد و بررسی

نقدی بر تصحیح کتاب بدایع الملح / میلاد بیگلر ۶۴-۷۸

نقدی بر تصحیح کلیات عبید زاکانی به تصحیح محمدرضا جعفری / محسن شریفی صبحی ۷۹-۸۳

نگاهی به کتاب اقلیم مکتوب خدا / ریحانه بهبودی ۸۴-۹۲

پژوهش‌های دبایق

پیشنهادی در جهت سامان‌دهی پایان‌نامه‌های حوزه تصحیح / سید محمدرضا ابن‌الرسول ۹۳-۱۰۵

ایران در متون و منابع عثمانی (۲۴)

آثار مصطفی عالی افندی / نصرالله صالحی ۱۰۶-۱۰۸

آشنایی با سخنرسان و متن پژوهان (۶-۷)

آلگ فدرویچ آکیموشکین (۱۷ فوریه ۱۹۲۹ - ۳۱ اکتبر ۲۰۱۰) / الکسی خیسماولین؛ ترجمه: مجدالدین کیوانی ۱۰۹-۱۱۳

گنج زری بود در این خاکدان؛ در گرامی‌داشت یاد و نام ی. ت. پ. دبروین (۱۹۳۱-۲۰۲۳) /

علی‌اصغر سید غراب ۱۱۴-۱۲۳

دبایق و نسخه‌های پیشین

نقدی بر نوشته علیرضا هاشمی‌نژاد در باره چاپ اخیر منظومه صراط‌الخط / علی صفری آق‌قلعه ۱۲۴-۱۳۰

دکتر شهرام آزادیان

(هجدهم آذر ۱۳۵۲ - بیست و دوم تیر ۱۴۰۲)

درگذشت ناگهانی دکتر شهرام آزادیان، استاد دلسوز گروه ادبیات فارسی دانشگاه تهران، موجب دروغ و افسوس بسیار شد و همکاران و شاگردان او را در اندوهی گران فرو برد. گزارش میراث خود را در غم ایشان شریک می‌داند و برای خانواده و دوستان او آرامش و بردباری آرزو می‌کند.
یادش گرمی و روانش قرین آرامش باد.

آموخته‌های پژوهشگر بدانیم، متن پژوهی افزون بر ارزش‌های پژوهشی، مکملی بر آموزش‌های وی هم هست؛ کسی که به تصحیح یک اثر مکتوب کهن می‌پردازد، همه دانسته‌های او، اعم از لغت (واژه‌شناسی)، نحو (دستور زبان)، بلاغت (معنی‌شناسی و زیبایی‌شناسی)، معلومات تاریخی، مأخذشناسی، و مهم‌تر از همه دانش او در خصوص موضوع اثر به چالش کشیده می‌شود و برای آن‌که کار تصحیح به درستی انجام پذیرد، مصحح ناگزیر از ارتقای دانش خود در این زمینه‌هاست.

در اهمّیت این نوع پژوهش‌ها باید به گفته شفیعی کدکنی استناد کنیم که: «امروز در دنیا بزرگ‌ترین مراکز پژوهشی مشغول تصحیح متون قدیمی از کتب افلاطون و ارسطو تا آثار نویسندگان قرن ۲۰ هستند و این نشان‌دهنده اوج اهمّیت این موضوع است. به کسانی که فکر می‌کنند تصحیح متن یک کار سنتی است، یادآور می‌شوم که حرکت به سمت مدرنیته به‌جز از طریق شناخت منابع اصلی و سنتی ادبیات امکان‌پذیر نیست. هر نوع حرکت به سمت مدرنیته مستلزم شناخت درست از سنت است و هنگامی که با یک متن غلط روبه‌رو هستیم، نمی‌توانیم از هیچ‌کدام از علوم جدید و متجددانه ادبی در آن بهره‌جوییم».

احیای نسخه در ایران پیشینه‌ای بس درخشان و فاخر دارد. نامورترین دانشمندان معاصر ما در رشته‌های ادبیات و علوم انسانی به کار تصحیح اشتغال داشته‌اند. استادان سعید نفیسی، محمد قزوینی، حسن وحید دستگردی، بدیع‌الزمان فروزانفر، جلال‌الدین همایی، عبدالحمید بدیع‌الزمانی، مجتبی مینوی، احمد بهمنیار، پرویز ناتل خانلری، محمدجعفر محجوب، امیرحسن یزدگردی، محدث ارموی، محمدتقی مدرّس رضوی، ابوالقاسم گرجی، سید جلال‌الدین آشتیانی، حسن حسن‌زاده آملی، علی‌اکبر غفاری، محمدتقی دانش‌پژوه، ایرج افشار، محمد محیط طباطبایی، منوچهر ستوده، غلامحسین یوسفی، جلال خالقی مطلق، محمدرضا شفیعی کدکنی، نجیب مایل هروی، علی‌رواقی، محمد فشارکی، جمشید مظاهری و... از جمله این بزرگانند.

نیز بسیاری از استادان بنام دانشگاه‌های ایران - که غالباً از

پیشنهادی در جهت سامان‌دهی پایان‌نامه‌های حوزه تصحیح

سید محمد رضا ابن‌الرسول

استاد دانشگاه اصفهان

مقدمه

آثار مکتوب دانشمندان یکی از ارکان هر فرهنگ و تمدنی به شمار می‌آید. خوشبختانه ده‌ها هزار دستنویس کهن از آثار دانشمندان ایرانی به زبان‌های فارسی و عربی و... بر جای مانده که برای آگاهی از محتوای آن‌ها و ثبت تاریخ تحوّل و پیشینه هر دانش، گام نخست پس از حفظ و نگهداری بهینه این آثار، احیای آن‌هاست.

در بیان ضرورت احیای نسخه‌های خطی همین بس که تا هزاران نسخه بازخوانی‌نشده موجود، با روش‌های علمی تصحیح نشود و انتشار نیابد، هرگونه اظهار نظر درباره داشته‌های علمی یک سرزمین، یک ملت، و یک تمدن، اظهار نظری غیرعلمی و ناقص خواهد بود. برای نمونه شرط نخست ارائه یک واژه‌نامه جامع، یک دستور زبان فراگیر، و خلاصه توصیف علمی هر زبانی این است که تمام متون کهن نگاشته به آن زبان بازخوانی شود و مورد پژوهش قرار گیرد و این جز با احیای دستنویس‌های موجود و پژوهش‌هایی که از آن‌ها با تعبیر «تصحیح نسخ خطی» یاد می‌شود، امکان‌پذیر نیست.

در اصالت و بداعت پژوهش‌هایی از این دست هم تردیدی نیست، چه در این فرایند، متنی مورد بررسی قرار می‌گیرد که تا کنون عرضه نشده و محتوای آن مورد تحلیل قرار نگرفته و از همین روی امکان تقلید و سرقت ادبی و بازآوری پژوهیده‌های دیگران در آن متفی است.

اگر پژوهش را میدانی برای کاربست و راستی‌آزمایی

چهره‌های ماندگار هم به شمار می‌آیند. رساله‌های دکتری خود را به تصحیح آثار کهن پیشینیان اختصاص داده‌اند: محمد آبادی باویل (دیوان مجیر بیلقانی)، آذرتاش آذرنوش (خریده القصر عمادالدین اصفهانی)، محمد استعلامی (تذکره الاولیای عطار)، حسین بحرالعلومی (دیوان کمال‌الدین اسماعیل اصفهانی)، سعید حمیدیان (فرهنگ جعفری)، ابوالفضل خطیبی (هجونامه)، محمد دبیرسیاقی (دیوان منوچهری)، محمدامین ریاحی (مرصاد العباد)، حسن سادات ناصری (کلیات اشعار واعظ قزوینی)، ضیاءالدین سجّادی (دیوان خاقانی)، ابوالقاسم سرّی (دیوان شیخ علی نقی کمره‌ای)، یدالله شکری (دیوان سراج الدین قمری آملی)، محمود عابدی (نفحات الانس جامی)، علی فاضل (آثار احمد جام)، سید حسین فاطمی (اشعة اللغات جامی)، امیربانو کریمی (جوامع الحکایات)، عباس ماهیار (دیوان اثیر اخیسکتی)، نسرین محتشم (دیوان عراقی)، مهدی محقق (دیوان ناصر خسرو)، محمود مدبری (دیوان نجیب جرباذقانی)، رضا مصطفوی سبزواری (دیوان جامی)، مظاهر مصفا (دیوان سنایی)، احمد مهدوی دامغانی (کشف الحقایق عزیزالدین نسفی)، محمود مهدوی دامغانی (دیوان ابوالفرج رونی)، عبدالوهاب نورانی وصال (مصیبت‌نامه عطار)، سید مهدی نوریان (دیوان مسعود سعد)، رضا هادی‌زاده (دستور اللغة نظری). از همین روی و نیز برای پاس‌داشت و سامان‌دهی این امر مهم دانشگاهی به نظر نگارنده این سطور رسید که لازم است آیین‌نامه‌ای نگاشته‌شود و پس از طی مراحل اداری، نصب العین پژوهشگران حوزه تصحیح قرار گیرد. پس از نگارش پیش‌نویس این آیین‌نامه، با بسیاری از صاحب‌نظران این حوزه، از جمله استادان بزرگوار جويا جهانبخش، علی میرانصاری، مجید هادی‌زاده، حامد ناجی اصفهانی، محسن محمدی فشارکی، سید علی اصغر میرباقری فرد، علی کرباسی‌زاده، و سعید شفیعیون جداگانه یا در طی نشست‌هایی رایزنی شد تا سرانجام به صورت زیر درآمد و به تصویب شورای پژوهشی دانشگاه اصفهان (در جلسه شماره ۱۱۵۶ شورای پژوهشی دانشگاه، مورخ ۱۴۰۰/۲/۱) رسید.

آیین‌نامه اجرایی پژوهش در پایان‌نامه‌های حوزه تصحیح به‌منظور مشخص شدن نظام کلی نحوه انتخاب، تصویب

و نگارش پایان‌نامه‌های حوزه متن‌پژوهی (تصحیح)، این آیین‌نامه به شرح زیر در هفت فصل، هشت ماده، پانزده تبصره و یک پیوست تنظیم و تدوین شده‌است.

فصل اول: کلیات و تعاریف

ماده ۱. در این آیین‌نامه، اصطلاحات زیر در معانی مشروح آن‌ها به کار می‌رود:

۱-۱. «دانشگاه»: کوتاه‌شده ترکیب «دانشگاه اصفهان» است.

۲-۱. «شورا»: کوتاه‌شده ترکیب «شورای متن‌پژوهی دانشگاه» است که زیر نظر معاونت پژوهشی دانشگاه فعالیت می‌کند و ساختار و شرح وظایف و اختیارات آن در فصل هفتم (ماده ۷ و ۸) بیان خواهد شد.

۳-۱. «نسخه»: نسخه خطی یا دستنویس در اصطلاح به نوشته‌های ورقی (کتابی، بیاض، طوماری، اسناد و...) گفته می‌شود که پیش از رواج صنعت چاپ، با دست نوشته یا رونویس می‌شده است.

تبصره ۱. انواع کتب چاپ قدیم (سنگی و سربی) که دستنویس‌های آن از بین رفته یا مفقود شده نیز در حکم نسخه خطی است و می‌تواند مورد پژوهش قرار گیرد که در فصل پنجم آیین‌نامه بدان پرداخته خواهد شد.

۴-۱. «متن»: همان اثر پیشنهادی است که قرار است مورد پژوهش (تصحیح) قرار گیرد. در حوزه تصحیح، این آثار مکتوب غالباً در قالب کتاب و رساله و اسناد پدید آمده و نسخه‌های خطی آن‌ها در دسترس است.

۵-۱. «تصحیح»: تصحیح متون - که گاه تحت تأثیر زبان عربی بدان «تحقیق» هم گفته می‌شود - شاخه‌ای از متن‌پژوهی انتقادی (Textual Criticism)، و فرایند یک پژوهش فراگیر و روشمند است که روی دستنویس‌های یک متن کهن و با هدف به دست دادن متنی هرچه نزدیک‌تر به متن اصلی انجام می‌پذیرد و شامل سه بخش متمایز مقدمه، متن

تبصرهٔ ۳. چنان‌چه موضوع متن به رشته‌های دیگر مربوط باشد، پایان‌نامهٔ دانشجو میان رشته‌ای تلقی می‌شود و افزون بر آن‌که باید توانمندی وی در آن موضوع احراز شود، در تیم راهنمایی و مشاوره هم باید استادان هر دو رشته حضور داشته باشند.

۲-۲. زبان متن باید فارسی یا زبان رشته (برای رشته‌های زبان و ادبیات غیر فارسی) باشد.

تبصرهٔ ۴. چنان‌چه متن به زبانی غیر فارسی نگاشته شده باشد، افزون بر آن‌که باید توانمندی دانشجو در آن زبان توسط متخصصان آن زبان احراز شود، در تیم راهنمایی و مشاوره هم باید یکی از استادان متخصص یا گویش‌ور به آن زبان حضور داشته باشد.

تبصرهٔ ۵. در رشته‌های غیر زبان و ادبیات فارسی، اگر متن به زبان فارسی باشد، به جهت توجه به ویژگی‌های خاص زبانی، لازم است دست‌کم مشاورهٔ پایان‌نامه به یک متخصص متن‌پژوه از گروه زبان و ادبیات فارسی واگذار شود.

۳-۲. تفاوت اصلی تصحیح در دورهٔ کارشناسی ارشد و دکتری به موضوع، محتوی، سطح و کیفیت متن و کیفیت نسخه‌ها و میزان دشواری خوانی آن‌ها برمی‌گردد. به عبارت دیگر، این‌که متن به تعلیقات عمیق و جستارهای دقیق نیاز دارد یا دشواری‌های آن اندک است ملاک اصلی اختصاص آن به دکتری یا کارشناسی ارشد است. کمیت یا حجم متن هم یک ملاک فرعی است که در بند بعد بدان پرداخته خواهد شد.

۴-۲. با توجه به تفاوت اندازه‌های اوراق هر نسخهٔ خطی و نیز تعداد و اندازه سطرها در هر صفحه، تعیین حداقل و حداکثر حجم یک نسخه بر اساس شمار برگ و سطر آن پذیرفته نیست. اما بر مبنای شمار کلمات متن مورد پژوهش، برای مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد، حداقل پانزده‌هزار و حداکثر سی‌هزار کلمه، و برای مقطع تحصیلی

پیراستهٔ مقابله‌شده و تعلیقات است. به دیگر سخن، مصحح با امانت‌داری کامل می‌کوشد تصرفات عمدی و سهوی کاتبان و قارئان یک دستنویس را شناسایی و برطرف کند و با استمداد از معلوماتی که دربارهٔ سبک، زبان و اندیشهٔ پدیدآورندهٔ متن دارد، متنی هرچه شبیه‌تر به آن‌چه پدیدآورنده نگاشته بوده است عرضه کند. ارائهٔ این متن پیراسته معمولاً همراه با گزارش‌هایی پژوهشی است که خواننده را در فهم و ارزیابی درست اثر مدد می‌رساند. در فن تصحیح، اصطلاحات گوناگونی (نسخهٔ اساس، نسخهٔ بدل، استنساخ، مقابله، تعلیقه و...) رواج دارد و فرایند تصحیح به شیوه‌های گوناگونی (بر مبنای نسخهٔ اساس، التقاطی، بینابین، قیاسی و...) صورت می‌گیرد.

۶-۱. «شرح»: گزارشی است که با انجام آن، یک متن به صورتی آراسته‌تر و پیراسته‌تر عرضه می‌شود و موارد ابهام و اجمال و دیگر دشواری‌های آن تبیین می‌گردد. شرح انواعی دارد و می‌تواند به زبان متن یا به زبانی دیگر صورت پذیرد.

۷-۱. «ترجمه»: دریافت معنای یک متن پدیدآمده در یک زبان، و سپس انتقال آن به زبانی دیگر است و طی یک فرایند (معادل‌یابی و معادل‌گزینی واژگان و عبارات، و بازسازی و بازآفرینی متن) به انجام می‌رسد.

تبصرهٔ ۲. از آن‌جا که واژه «رساله» از اصطلاحات پرسامد در حوزهٔ تصحیح است، در این آیین‌نامه برای رفع هرگونه کژتابی، برای هر دو دورهٔ کارشناسی ارشد و دکتری صرفاً واژه «پایان‌نامه» به کار رفته است.

فصل دوم: شرایط مشترک متن‌پژوهی (تصحیح) در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری

مادهٔ ۲. پژوهش در پایان‌نامه‌ای که به تصحیح یک متن اختصاص می‌یابد باید از ویژگی‌های زیر برخوردار باشد:

۱-۲. موضوع متن با یکی از موضوعات آموزشی/ پژوهشی رشتهٔ دانشجو سازگار باشد.

دکتری حداقل چهل و پنج هزار و حداکثر شصت هزار کلمه تعیین می‌شود. در موارد استثنا، شورا مرجع نهایی تصمیم‌گیری است.

تبصره ۶. در صورتی که متن به زبان فارسی نباشد و ترجمه آن (و به طور خاص در متون عربی، حرکت‌گذاری متن) نیز از دانشجو خواسته شود، و یا اگر موضوع متن بدیع باشد و نگارش مقدمه‌ای محققانه در حد یک اثر مستقل را اقتضا کند، و نیز در صورت تعدد و تنوع نسخه‌های یک متن، درخواست تصحیح متونی با حجم کمتر هم در شورا قابل بررسی است.

تبصره ۷. در موارد خاص (همچون تک‌نسخه‌ها و نیز نسخه‌های خوش‌خوان)، آثار با حجم بیش‌تر هم با استدلال قانع‌کننده و تصویب شورا قابل قبول است، مشروط بر این‌که تمام پژوهش‌های مورد انتظار از دانشجو - که در ماده‌های ۳ و ۴ به تفصیل خواهد آمد - محقق گردد.

۵-۲. برای تصحیح یک متن، دسترسی به بیش از یک نسخه از آن ضروری است. این نسخه‌ها هنگام تصویب «پیشنهاد» (Proposal) باید در اختیار گروه و شورا قرار گیرد.

تبصره ۸. در موارد خاص، متونی که بیش از یک نسخه از آن‌ها شناسایی نشده، در صورت احراز سایر شرایط و تصویب شورا، پذیرفته است؛ مانند مواردی که نسخه بسیار کهن باشد، یا به خط مؤلف باشد و یا اثر مورد پژوهش خود منتخبی از مطالبی باشد که بتوان آن‌ها را در آثار دیگر نیز سراغ کرد (مانند انواع جنگ‌ها، و بیاض‌ها و منتخبات که نوعاً بیش از یک نسخه از آن‌ها موجود نیست).

۶-۲. بازتصحیح یک متن در صورتی پذیرفته خواهد بود که یا نسخه‌ای قابل توجه از آن یافت شود که در پژوهش‌های پیشین بررسی نشده، یا مصححان قبلی از نسخه‌های موجود استفاده نکرده و یا در انتخاب روش تصحیح و شیوه گزارش و تبارشناسی و اولویت‌بندی علمی آن‌ها دچار لغزش شده باشند، و یا نقدی بر پژوهش قبلی در

نشریات علمی به چاپ رسیده باشد که ضرورت بازپژوهی آن را نشان دهد. این نقد را دانشجوی متقاضی بازتصحیح هم می‌تواند بنویسد و به شورا ارائه کند، و یا در جلسه‌ای اعضای شورا را برای بازتصحیح متن مورد نظر قانع نماید.

۷-۲. تصحیح نسخه‌های خطی متون چاپ‌شده در صورتی توجیه دارد که چاپ آن‌ها مبتنی بر طی فرایند تصحیح نبوده باشد. به دیگر سخن، صرف به چاپ رسیدن یک متن مانع تصحیح آن نیست.

نیز بهره‌گیری از کتاب‌های چاپی کهن (به‌ویژه چاپ سنگی و سربی) و گزارش ضبط‌های آن‌ها به‌عنوان مؤیدی بر ضبط یک نسخه منعی ندارد و البته این در صورتی است که نسخه‌ای که مبنای چاپ بوده شناسایی نشده یا در دسترس نباشد.

۸-۲. توانمندی دانشجویی که تصحیح را به‌عنوان پژوهش پایان‌نامه خود برمی‌گزیند و آشنایی اجمالی او با انواع خطوط و ویژگی‌های آن‌ها و نسخه‌یابی و تبارشناسی نسخه‌ها باید به یکی از روش‌های زیر به ترتیب اهمیت احراز شود:

- دانش‌آموخته رشته تصحیح باشد؛
- دست‌کم یک درس دو واحدی مربوط به شیوه تصحیح گذرانده باشد؛
- در یک دوره بلندمدت آموزشی کارگاهی در زمینه روش تصحیح نسخه‌های خطی که در یکی از نهادهای علمی معتبر کشور برگزار شده، شرکت کرده باشد.
- یک اثر تصحیحی قابل قبول از نظر شورا ارائه کند.

- صلاحیت علمی او برای تصحیح، در مصاحبه با متخصصان مورد تأیید شورا احراز شود.

۹-۲. استاد راهنمای اول پایان‌نامه تصحیحی باید یا پایان‌نامه خود را در این باره نگاشته و یا دست‌کم یک اثر تصحیحی و یا مقاله‌ای به قلم خود در معرفی و نقد یک اثر تصحیحی - که مورد قبول شورا قرار گیرد - به چاپ رسانده باشد. به دیگر

خاص و واژگان غریب، نگاشت علائم سجاوندی مناسب، حتی‌الامکان شماره‌گذاری سطور، پاراگراف‌بندی و فصل‌بندی مناسب. در عبارات و متون عربی حرکت‌گذاری کامل متن مطلوب، و حرکت‌گذاری در موارد التباس و کژتابی ضروری است.

تبصره ۹. در مواردی که متن تاب چند خوانش و معنی را دارد و یا آرایه‌ای بدیعی مد نظر نویسنده بوده و با حرکت‌گذاری و پیوسته یا گسسته‌نویسی و وضع علائم سجاوندی، آن آرایه یا یکی از آن خوانش‌ها از دست می‌رود، لازم است متن همان‌گونه که هست گزارش شود و تنها در تعلیقات به این نکته‌ها پرداخته شود.

۱۴. گزارش برگ‌شمارِ نسخه‌ اساس در متن، و برگ‌شمارِ نسخه‌های بدل در پانویست؛

۱۵. نگاشت آیات قرآن در کمانک ستاره‌دار همراه با ذکر نشانی آن‌ها در دو قلاب، و نگاشت روایات و اقوال مأثور در علامت نقل قول، و ارائه ابیات به صورت ستون‌های موازی یا پلکانی همراه با شماره‌گذاری آن‌ها؛

۱۶. گزارش حواشی نسخه‌ها در پانویست یا پی‌نوشت؛
ج. تحقیق در متن که نتایج آن در «تعلیقات و فهرس» گزارش می‌شود و موارد زیر را در بر می‌گیرد:

۱۷. مأخذیابی همه نقل قول‌های متن (اعم از آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها) و گزارش آن‌ها؛

۱۸. شرح واژگان نامأنوس و عبارت‌های دشوار متن؛

۱۹. گزارش موارد اختلاف منقولات متن با منابع موجود؛

۲۰. تنظیم و ارائه انواع نمایه‌های عمومی، مانند آیات، روایات، اقوال مأثور، امثال و حکم، اشعار، نام‌های خاص (کسان و کتاب‌ها و جای‌ها)، و منابع و مأخذ؛ همچنین انواع نمایه‌های تخصصی به فراخور متن، مانند دانش‌واژه‌ها و اصطلاحات، واژه‌ها و ترکیب‌های خاص. نیز اگر اثر مورد

سخن، باید توانایی علمی او در راهنمایی پایان‌نامه‌های تصحیحی از نظر شورا احراز شود. ۱۰-۲. کاربرد «پیش‌نهاد» (Proposal) برای پایان‌نامه‌های تصحیحی و دیگر پژوهش‌های این حوزه (موضوع ماده ۵)، به جهت تفاوت بنیادی آن‌ها با سایر پایان‌نامه‌ها، باید در قالبی متفاوت ارائه شود. از همین روی پیش‌نهاد مناسب تصحیح با بهره‌گیری از نمونه‌های مشابه در دانشگاه‌های دیگر تهیه و تنظیم شده و به این آیین‌نامه پیوست گشته است.

فصل سوم: ساختار، مراحل و جزئیات متن پژوهی (تصحیح) در مقطع کارشناسی ارشد

ماده ۳. سنت تصحیح در سه بخش زیر محقق می‌شود و هر سه بخش آن از دانشجوی کارشناسی ارشد انتظار می‌رود:

الف. تحقیق بر متن که نتایج آن در «مقدمه» گزارده می‌شود و شامل موارد زیر است:

۱. معرفی اجمالی مؤلف و آثار او با استناد به منابع معتبر؛

۲. معرفی اجمالی متن با استناد به منابع معتبر؛

۳. معرفی اجمالی موضوع متن و منابع مرجع در آن؛

۴. کتاب‌شناسی مؤلف و متن؛

۵. معرفی نسخه‌های خطی متن؛

۶. پیشینه چاپ یا تصحیح اثر و ضرورت بازتصحیح آن؛

۷. گزارش ویژگی‌های رسم الخطی نسخه‌ها؛

۸. گزارش اجمالی موارد ناخوانا و محوشده؛

۹. معرفی روش تصحیح؛

۱۰. جدول علائم اختصاری (Abbreviation)؛

۱۱. جدول علائم تصحیح؛

ب. ارائه «متن» به صورت پیراسته و ویراسته:

۱۲. مقابله نسخ به روش تعیین‌شده در مقدمه و گزارش کامل موارد ناخوانا و اختلاف نسخ در پانویست‌ها؛

۱۳. روان‌خوان‌سازی متن با حرکت‌گذاری نام‌های

پژوهش خود شامل متن و ترجمه باشد، تهیه
واژه‌نامه دوزبانه هم ضرورت دارد.

فصل چهارم: ساختار، مراحل و جزئیات متن پژوهی (تصحیح) در مقطع دکتری

ماده ۴. تصحیح به‌طور سنتی در سه بخش زیر محقق
می‌شود و حداقل پژوهشی که در دوره دکتری در
هر بخش انتظار می‌رود به شرح زیر است:

الف. تحقیق بر متن با نگارش مقدمه‌ای توصیفی-
تحلیلی، شامل معرفی تفصیلی مؤلف و آثار و
روزگار او با استناد به منابع دست اول، معرفی
تفصیلی متن و موضوع آن با استناد به منابع دست
اول، پیدایش و تاریخ تحول دانش یا فنی که متن
بدان مربوط است و تبیین جایگاه متن در میان
متون مشابه و اثرپذیری‌ها و اثرگذاری‌های آن،
تحقیق در اصالت و انتساب متن به مؤلف آن،
کتاب‌شناسی مؤلف و متن با نگاه نقادانه،
ویژگی‌های سبکی متن، پیشینه تصحیح و چاپ
متن و نقد چاپ‌ها و تصحیح‌های قبلی و بیان
ضرورت بازتصحیح، معرفی اجمالی نسخه‌های
خطی متن، گزارش تفصیلی نسخه‌شناسی
(Codicology) و تبارشناسی آن‌ها و ویژگی‌های
رسم‌الخطی یکایک نسخه‌ها، گزارش اجمالی
حواشی نسخه‌ها و اعتبارسنجی و ارزیابی آن‌ها،
گزارش اجمالی موارد ناخوانا، تبیین روش تصحیح
و انتخاب نسخه اساس، جدول علائم اختصاری
(Abbreviation)، جدول علائم تصحیح؛

ب. تحقیق متن، شامل مقابله دقیق نسخ گزارش کامل
موارد ناخوانا و اختلاف نسخ، ارائه متن پیراسته با
رعایت تمام اصول نگارشی و ویرایشی (البته
ویرایش به تناسب متن و فن تصحیح)، حرکت‌گذاری
نام‌های خاص و واژگان نامأنوس، حرکت‌گذاری
عبارات عربی در موارد التباس، گزارش برگ‌شمار
نسخه اساس در متن، و برگ‌شمار نسخه‌های بدل
در پانویس، نگاشت آیات قرآن در کمانک

ستاره‌دار همراه با ذکر نشانی آن‌ها در دو قلاب، و
نگاشت روایات و اقوال مأثور در علامت نقل
قول، و ارائه ابیات به‌صورت ستون‌های موازی یا
پلکانی همراه با شماره‌گذاری آن‌ها، و حتی الامکان
شماره‌گذاری سطور؛

ج. تحقیق در متن با نگارش تعلیقات گره‌گشا و مستند
و تنظیم فهرس فنی، شامل گزارش دقیق حواشی
نسخه‌ها، ذکر مأخذ همه نقل قول‌های متن (اعم از
آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها
و...)، گزارش انواع اقتباسات پنهان و آشکار متن
از منابع پیش از خود، شرح اعلام کمترشناخته‌شده
متن، شرح واژگان نامأنوس و عبارت‌های دشوار
متن، گزارش دقیق کژتابی‌های متن (اعم از خوانش‌های
گونگون واژگان و عبارت‌ها و ابیات، احتمالات مربوط به
مرجع ضمیر و مشا‌ئله اسماء اشاره، و...)، توضیحاتی
که به دریافت درست متن کمک کند، اعتبارسنجی
منقولات و مدعاهای متن و بررسی موارد اختلاف
آن‌ها با منابع موجود، هنجارگریزی‌های لغوی،
صرفی، نحوی و بلاغی متن، نوآوری‌های مؤلف،
واژگان نویافته متن یا کاربردهای نویافته واژگان
موجود، دشواری‌ها و ابهامات متن، و دیگر
نویافته‌های مصحح؛ ارائه انواع نمایه‌های عمومی
و تخصصی به فراخور متن، مانند آیات، روایات،
اقوال مأثور، امثال و حکم، بیت‌ها و مصراع‌ها،
نام‌های خاص (مانند کسان و کتاب‌ها و جای‌ها)،
دانش‌واژه‌ها و اصطلاحات، واژه‌ها و ترکیب‌های
خاص، انواع با هم‌آیی‌ها و هر نمایه‌ای که به فهم
بهرتر متن کمک کند، منابع و مأخذ. نیز اگر اثر مورد
پژوهش خود شامل متن و ترجمه باشد، تهیه
واژه‌نامه دوزبانه هم ضرورت دارد.

فصل پنجم: پژوهش‌های پیوسته به حوزه تصحیح

ماده ۵. پژوهش‌هایی متن‌محور که بر روی نسخه خطی
صورت نگیرد ولی سایر جستارهای تصحیح را در
بر داشته‌باشد در این آیین‌نامه در حکم تصحیح

ج. تحقیق در متن که نتایج آن در «تعلیقات و فهارس» گزارش می‌شود و موارد زیر را در بر می‌گیرد: مأخذیابی همهٔ نقل قول‌های متن (اعم از آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها) و گزارش آن‌ها، شرح واژگان نامأنوس و عبارت‌های دشوار متن، گزارش موارد اختلاف منقولات متن با منابع موجود، تنظیم و ارائهٔ انواع نمایه‌های عمومی، مانند آیات، روایات، اقوال مأثور، امثال و حکم، اشعار، نام‌های خاص (مانند کسان و کتاب‌ها و جای‌ها)، منابع و مأخذ؛ و انواع نمایه‌های تخصصی به فراخور متن، مانند دانش‌واژه‌ها و اصطلاحات، واژه‌ها و ترکیب‌های خاص. نیز اگر اثر مورد پژوهش خود شامل متن و ترجمه باشد، تهیهٔ واژه‌نامهٔ دوزبانه هم ضرورت دارد.

تبصرهٔ ۱۰. این‌گونه پژوهش‌ها در همین سطح مناسب پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد است، اما اگر سطح آن به جستارهای تصحیح رسالهٔ دکتری برسد، با تصویب شورا می‌تواند به‌عنوان پایان‌نامهٔ دکتری نیز عرضه شود.

۳-۵. شرح و گزارش در حوزهٔ متون ادبی اعم از شعر و نثر، ویژگی‌های خود را دارد و معمولاً یا به‌صورت سنتی شامل شرح فرامتنی و پیرامونی (بررسی روزگار و محیطی که متن در آن پدید آمده، ساختار و موضوعات اصلی و فرعی متن، انگیزه‌های آفرینش متن، گونه‌شناسی و تبارشناسی متن، اثرپذیری‌ها و اثرگذاری‌های متن، کتاب‌شناسی متن)، و استخراج، تبویب و تبیین واحدهای متنی (گزارش لغوی، دستوری، بلاغی، و معنایی کلمات و ترکیبات و جملات و فقرات متن)، و یا در قالب یک تحلیل فراگیر ادبی به انجام می‌رسد.

تبصرهٔ ۱۱. این دو نوع شرح چنان‌چه نکات مندرج در بند پیشین هم در آن رعایت شود، برای هر دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری مناسب است.

فصل ششم: برون‌دادهای پایان‌نامه‌های حوزهٔ تصحیح

مادهٔ ۶. تفاوت اصلی پایان‌نامه‌های متن‌پژوهی (و به‌ویژه

است. به دیگر سخن، اگر تحقیقی به یکی از شکل‌های زیر بر روی متون چاپی انجام پذیرد، مشمول ماده‌های ۲، ۳ و ۴ این آیین‌نامه خواهد بود: ۱-۵. تحقیق و احیای متونی که به‌صورت چاپ سنگی یا سربی منتشر شده‌اند و فرایند پژوهش آن‌ها به تصحیح نسخه‌های خطی شباهت دارد، در حکم تصحیح است و رعایت همهٔ شرایط مندرج در ماده‌های ۲، ۳ و ۴ این آیین‌نامه برای آن ضروری است.

۲-۵. روان‌خوان‌سازی متون چاپی نیز پژوهشی است متن‌محور که در این بخش جای می‌گیرد و در طی آن یک متن برای خوانندگان به گونه‌ای عرضه می‌شود که هم بتوانند آن را درست بخوانند و هم دشواری‌های متن - بدون نیاز به واژه‌نامه‌ها و کتب مرجع - برایشان مرتفع شود. این پژوهش نیز سه بخش اصلی دارد:

الف. تحقیق بر متن که نتایج آن در «مقدمه» گزارده می‌شود و شامل معرفی اجمالی مؤلف و آثار او با استناد به منابع معتبر، معرفی اجمالی متن با استناد به منابع معتبر، معرفی اجمالی موضوع متن و منابع مرجع در آن، کتاب‌شناسی مؤلف و متن، پیشینهٔ چاپ یا تصحیح اثر و ضرورت بازپژوهی آن، معرفی روش پژوهش، و جدول علائم اختصاری است.

ب. ارائهٔ «متن» به‌صورت پیراسته و ویراسته، که شامل روان‌خوان‌سازی متن با حرکت‌گذاری نام‌های خاص و واژه‌های دشوارخوان، نگاشت علائم سجاوندی مناسب، حتی‌الامکان شماره‌گذاری سطور، پاراگراف‌بندی و فصل‌بندی مناسب، حرکت‌گذاری موارد التباس و کژتابی در عبارات و متون عربی، نگاشت آیات قرآن در کمانک ستاره‌دار همراه با ذکر نشانی آن‌ها در دو قالب، نگاشت روایات و اقوال مأثور در علامت نقل قول، ارائهٔ ابیات به‌صورت ستون‌های موازی یا پلکانی همراه با شماره‌گذاری آن‌ها، و گزارش حواشی چاپ قبلی در پانوشت یا پی‌نوشت است.

تصحیحی) با سایر پایان‌نامه‌های حوزه علوم انسانی آن است که در این پایان‌نامه‌ها، احیای یک متن کهن خود موضوعیت دارد ولی در سایر پایان‌نامه‌ها، نتایج پژوهش و در واقع پاسخ سؤالات تحقیق، و گزارش رد یا اثبات فرضیه‌هاست که موضوعیت دارد و همین نتایج نویافته است که ممکن است با گزارشی تحقیقی در قالب یکی-دو مقاله به‌عنوان برون‌داد پایان‌نامه ارائه گردد. به عبارت دیگر برون‌داد اصلی در پایان‌نامه‌های متن‌پژوهی همان متن پیراسته و منقح از یک اثر مکتوب کهن است که همراه با گزارش‌های جامعی که به دریافت درست متن کمک می‌کند، ارائه می‌شود و اگر درباره این پژوهش مقاله‌ای نگاشته‌شود، نوعاً به معرفی و ویژگی‌های شکلی و محتوایی آن می‌پردازد تا خوانندگان را به مراجعه به آن اثر ترغیب کند. کوتاه سخن آن‌که مقالات مربوط به پایان‌نامه‌های تصحیحی پژوهشگران را به اصل پایان‌نامه سوق می‌دهد (مقاله مربوط ← پایان‌نامه)؛ ولی پژوهش در سایر پایان‌نامه‌ها برای رسیدن به مقالات برون‌داد آن‌هاست و گاه مقاله مستخرج عیناً بخشی از فصول پایان‌نامه است (پایان‌نامه ← مقاله مستخرج). از همین روی، برون‌داد اصلی پژوهش‌های تصحیحی، خود اثر تصحیح‌شده است و بنا بر این: ۱-۶. ارائه متن مصحح و منقح، خود جایگزین مقاله مستخرج است و از همین روی انتشارات دانشگاه باید نسبت به انتشار کلیه آثار تصحیحی، که بر مبنای این آیین‌نامه و منطبق با مفاد آن به انجام رسیده و هیئت داوران پایان‌نامه چاپ آن را توصیه کرده‌باشند، در قالب کتاب و با فرست جداگانه اقدام نماید.

تبصره ۱۲. از آنجایی که این آثار قبلاً از صافی داوران معتبر دانشگاهی گذشته، انتشارات دانشگاه می‌تواند در داوری مجدد تنها به یک داور متخصص خارج از دانشگاه اکتفا کند.

تبصره ۱۳. در صورت درخواست پژوهشگر و موافقت

- شورا، نشر این آثار در خارج از دانشگاه با رعایت ضوابط اداره انتشارات بلا مانع است.
- ۲-۶. مقالات مربوط به پژوهش‌های حوزه تصحیح می‌تواند حاوی مطالب زیر باشد:
- معرفی متن و مؤلف آن (در قالب یک کتاب‌شناسی فراگیر)؛
 - گزارش نسخه‌شناسی (Codicology) و تبارشناسی نسخه‌ها و ویژگی‌های رسم الخطی آن‌ها؛
 - سبک‌شناسی متن؛
 - نوآوری‌های زبانی متن؛
 - نوآوری‌های محتوایی متن؛
 - اثرپذیری متن از آثار پیشینی؛
 - اثرگذاری متن بر آثار پسینی؛
 - تک‌نگاری‌هایی در شرح دشواری‌های متن؛
 - نویافته‌های متن پژوهانه؛
 - نگاهی نقادانه به متن.

فصل هفتم: شورای متن‌پژوهی

ماده ۷. به‌علت تفاوت بنیادی پژوهش‌های حوزه متن‌پژوهی (تصحیح)، شورایی بین‌دانشکده‌ای و در سطح شورای پژوهشی یا تحصیلات تکمیلی دانشکده‌ها، به ریاست مدیر امور پژوهشی دانشگاه و اعضای زیر- که همگی باید متخصص در حوزه تصحیح باشند- به پیشنهاد رئیس و حکم معاون پژوهش و فناوری دانشگاه تشکیل می‌شود:

- الف. بخش تصحیح (همه اعضا باید متخصص در حوزه تصحیح باشند):
۱. نماینده گروه پژوهشی نسخه‌پژوهی و تصحیح متن (در صورت وجود چنین گروهی در دانشگاه)؛
 ۲. نماینده گروه زبان و ادبیات فارسی؛
 ۳. نماینده گروه زبان و ادبیات عربی؛
 ۴. نماینده دانشکده ادبیات و علوم انسانی (از یکی از گروه‌های آموزشی مرتبط با حوزه تصحیح، مثل گروه فلسفه)؛
 ۵. نماینده دانشکده الهیات (از یکی از گروه‌های مرتبط با حوزه تصحیح، مثل گروه علوم قرآن و حدیث)؛

- خبره‌ای که مدرک دانشگاهی ندارند.
- ۳-۸. بررسی شایستگی پایان‌نامه‌های دفاع‌شده حوزه تصحیح برای چاپ در دانشگاه؛ این شورا برای این منظور در حکم یکی از کارگروه‌های تخصصی اداره چاپ و انتشارات دانشگاه است.
- ۴-۸. امتیازدهی کتاب‌های تصحیحی که از سوی مدیر پژوهشی یا کمیسیون‌های هیئت ممیزه برای ترفیع و ارتقای اعضای هیئت علمی ارسال می‌شود.
- ۵-۸. بررسی و تصویب درخواست‌های برگزاری کارگاه‌های تخصصی مربوط به حوزه تصحیح که گروه‌های آموزشی و پژوهشی مربوط ارائه می‌کنند.
- ۶-۸. کلیه امور کارشناسی مربوط به حوزه تصحیح که از سوی معاونت‌های پژوهشی یا آموزشی دانشگاه احاله می‌شود؛ مانند تنظیم کاربرگ ارزیابی کتاب‌های تصحیحی.
- ۷-۸. بازنگری فصول، مواد، بندها، تبصره‌ها و پیوست‌های این آیین‌نامه.

تبصره ۱۴. جلسات شورا با اکثریت نسبی اعضا رسمیت می‌یابد و مصوبات آن برای گروه‌های آموزشی مربوط و معاونت‌های پژوهشی دانشکده‌های آنها لازم الاجراست.

تبصره ۱۵. اگر پیش‌نهاد یا پایان‌نامه یا کتاب مورد بحث جلسه شورا مربوط به گروهی باشد که نماینده آن عضو شورا نیست، باید یک نماینده متخصص از آن گروه به جلسه دعوت شود و حق رأی داشته باشد.

ماده ۸. وظایف و اختیارات این شورا به شرح زیر است:

- ۱-۸. بررسی و تصویب نهایی پیشنهادهای مربوط به تصحیح که به تصویب گروه‌های آموزشی مربوط رسیده و از سوی معاونت پژوهشی دانشکده‌ها ارسال شده است.
- ۲-۸. پیشنهاد یا تأیید صلاحیت علمی متخصصان فن تصحیح برای راهنمایی، مشاوره و داوری پایان‌نامه‌های تصحیحی، به‌ویژه متخصصان

پیوست

نمونه کاربرگ پیشنهادی پایان‌نامه‌های حوزه تصحیح

باسمه تعالی

کاربرگ پیشنهادی حوزه تصحیح

پیشنهاد رساله دکتری / پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ...
دانشکده ...

عنوان پژوهش:

۱. فارسی / عربی:	تصحیح / تحقیق ...
۲. انگلیسی:	

مشخصات دانشجو:

نام و نام خانوادگی	شماره دانشجویی	رشته و گرایش	امضا

مشخصات استادان راهنما و مشاور:

ردیف	نام و نام خانوادگی	دانشگاه و گروه آموزشی / سایر مؤسسات	تخصص	راهنما یا مشاور	امضا

ثبت پیش‌نهاد در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (IranDoc):

نوع ثبت	شماره‌نامه گواهی ثبت	تاریخ‌نامه گواهی ثبت
همانندجویی		
ثبت نهایی		

هدف‌مندی‌سازی پایان‌نامه و رساله:

کد مأموریت پژوهشی استاد راهنما	عنوان مأموریت پژوهشی استاد راهنما
سازمان حمایت‌کننده	نوع حمایت یا شماره و مبلغ قرارداد

شناسه اخلاق در پژوهش:

نیاز دارد □ / نیاز ندارد ■

در صورت نیاز به شناسه اخلاق، بلافاصله پس از تصویب پیش‌نهاد در گروه، اقدام شود.

کلیدواژه‌ها:

(در صورت نیاز، واژه‌ها تعریف و ارجاع‌دهی شود.)

۱. نام اثر

۲. نام صاحب اثر

۳. موضوع اثر

۴. تصحیح

۵. ...

تذکر: هر یک از بخش‌های این صفحه، بر حسب نظر استاد راهنما و گروه آموزشی می‌تواند در تعداد صفحات بیش‌تری ارائه شود.

۱. مشخصات اثر:

الف. عنوان اثر به زبان اصلی:

ب. معرفی اجمالی اثر و مؤلف آن:

ج. موضوع اصلی اثر:

د. موضوعات بخش‌های مختلف اثر:

ه. شناسنامه نسخه اساس یا اقدام:

تاریخ کتابت:

نام کاتب:

نوع خط:

قطع:

برگ‌شمار:

تعداد سطور در هر صفحه:

آغاز دارد / ندارد

انجام دارد / ندارد

حاشیه دارد / ندارد

ریختگی یا افتادگی یا ناخوانایی دارد / ندارد

مشخصات دیگر (مانند: مهر تملک، مهدی‌الیه، ظهیریه‌ها، محل نگهداری، شماره ثبت):

و. مشخصات نسخ بدل به تفکیک:

مشخصات دیگر	افتادگی یا ناخوانایی دارد / ندارد	حاشیه دارد / ندارد	انجام دارد / ندارد	آغاز دارد / ندارد	تعداد سطور در هر صفحه	برگ‌شمار	قطع	نوع خط	نام کاتب	تاریخ کتابت	ردیف
											۱
											۲
											۳
											۴
											۵

۲. روش پیشنهادی تصحیح:

۳. ارتباط موضوع اثر با اهداف رشته (چنانچه اثر بین‌رشته‌ای است، اشاره شود):

۴. بیان ضرورت و اهمیت تصحیح/ بازتصحیح اثر با توجه به موارد استفاده آن:

۵. پیشینه (کتاب‌شناسی اثر، چاپ‌ها و تصحیح‌های قبلی کل متن یا فصلی از آن، آثار مشابه تصحیح‌شده):

۶. پیش‌بینی دستاوردها و کاربرد نسخه تصحیح‌شده:

رفع نیازهای ملی	☐	نشانی موضوع در اسناد بالادستی ملی یا در سازمان‌های مرتبط:
انتشارات علمی	☐	نوع (مقاله، گزارش فنی، کتاب) و محل ارائه:
سایر	☐	توضیحات:

۷-۱. بخش‌های ضروری پایان‌نامه کارشناسی ارشد (در صورتی که بخشی ضرورت نداشته باشد، ذیل آن توضیح داده شود):

الف. تحقیق بر متن که نتایج آن در «مقدمه» گزارده می‌شود و شامل موارد زیر است:

۱. معرفی اجمالی مؤلف و آثار او با استناد به منابع معتبر
۲. معرفی اجمالی متن با استناد به منابع معتبر
۳. معرفی اجمالی موضوع متن و منابع مرجع در آن
۴. کتاب‌شناسی مؤلف و متن
۵. معرفی نسخه‌های خطی متن
۶. پیشینه چاپ یا تصحیح اثر و ضرورت باز تصحیح آن
۷. گزارش ویژگی‌های رسم الخطی نسخه‌ها
۸. گزارش اجمالی موارد ناخوانا و محوشده
۹. معرفی روش تصحیح
۱۰. جدول علائم اختصاری (Abbreviation)
۱۱. جدول علائم تصحیح

ب. ارائه «متن» به صورت پیراسته و ویراسته:

۱۲. مقابله نسخ به روش تعیین‌شده در مقدمه و گزارش کامل موارد ناخوانا و اختلاف نسخ در پانوشتها
۱۳. روان‌خوان‌سازی متن با حرکت‌گذاری نام‌های خاص و واژه‌های غریب، نگاشت علائم سجاوندی مناسب، حتی‌الامکان شماره‌گذاری سطور، پاراگراف‌بندی و فصل‌بندی مناسب. در عبارات و متون عربی حرکت‌گذاری کامل متن مطلوب، و حرکت‌گذاری در موارد التباس و کژتابی ضروری است.
۱۴. گزارش برگ‌شمار نسخه اساس در متن و برگ‌شمار نسخه‌های بدل در پانوشت
۱۵. نگاشت آیات قرآن در کمانک ستاره‌دار همراه با ذکر نشانی آن‌ها در دو قلاب، نگاشت روایات و اقوال مأثور در علامت نقل قول، و ارائه ابیات به صورت ستون‌های موازی یا پلکانی همراه با شماره‌گذاری آن‌ها
۱۶. گزارش حواشی نسخه‌ها در پانوشت یا پی‌نوشت

ج. تحقیق در متن که نتایج آن در «تعلیقات و فهارس» گزارش می‌شود و موارد زیر را در بر می‌گیرد:

۱۷. مأخذیابی همه نقل قول‌های متن (اعم از آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها) و گزارش آن‌ها
۱۸. شرح واژه‌های نامأنوس و عبارت‌های دشوار متن
۱۹. گزارش موارد اختلاف منقولات متن با منابع موجود
۲۰. تنظیم و ارائه انواع نمایه‌های عمومی، مانند آیات، روایات، اقوال مأثور، امثال و حکم، اشعار، نام‌های خاص (کسان و کتاب‌ها و جای‌ها)، و منابع و مأخذ؛ و انواع نمایه‌های تخصصی به فراخور متن، مانند دانش‌واژه‌ها و اصطلاحات، واژه‌ها و ترکیب‌های خاص. نیز اگر اثر مورد پژوهش خود شامل متن و ترجمه باشد، تهیه واژه‌نامه دو زبانه هم ضرورت دارد.

۷-۲. بخش‌های ضروری رساله دکتری (در صورتی که بخشی ضرورت نداشته باشد، توضیح داده شود):

الف. تحقیق بر متن با نگارش مقدمه‌ای توصیفی-تحلیلی، شامل معرفی تفصیلی مؤلف و آثار و روزگار او با استناد به منابع دست اول، معرفی تفصیلی متن و موضوع آن با استناد به منابع دست اول، پیدایش و تاریخ تحول دانش یا فنی که متن بدان مربوط است و تبیین جایگاه متن در میان متون مشابه و اثرپذیری‌ها و اثرگذاری‌های آن، تحقیق در اصالت و انتساب متن به مؤلف آن، کتاب‌شناسی مؤلف و متن با نگاه نقادانه، ویژگی‌های سبکی متن، پیشینه تصحیح و چاپ متن و نقد چاپ‌ها و تصحیح‌های قبلی و بیان ضرورت بازتصحیح، معرفی اجمالی نسخه‌های خطی متن، گزارش تفصیلی نسخه‌شناسی (Codicology) و تبارشناسی آن‌ها و ویژگی‌های رسم‌الخطی یکایک نسخه‌ها، گزارش اجمالی حواشی نسخه‌ها و اعتبارسنجی و ارزیابی آن‌ها، گزارش اجمالی موارد ناخوانا، تبیین روش تصحیح و انتخاب نسخه اساس، جدول علائم اختصاری (Abbreviation)، جدول علائم تصحیح؛

ب. تحقیق متن، شامل مقابله دقیق نسخ، گزارش کامل موارد ناخوانا و اختلاف نسخ، ارائه متن پیراسته با رعایت تمام اصول نگارشی و ویرایشی (ویرایش به تناسب متن و فن تصحیح)، حرکت‌گذاری نام‌های خاص و واژگان نامأنوس، حرکت‌گذاری عبارات عربی در موارد التباس، گزارش برگ‌شمار نسخه اساس در متن و برگ‌شمار نسخه‌های بدل در پانویس، نگاشت آیات قرآن در کمانک ستاره‌دار همراه با ذکر نشانی آن‌ها در دو قلاب، نگاشت روایات و اقوال مأثور در علامت نقل قول، ارائه ابیات به صورت ستون‌های موازی یا پلکانی همراه با شماره‌گذاری آن‌ها، و حتی الامکان شماره‌گذاری سطور؛

ج. تحقیق در متن با نگارش تعلیقات گره‌گشا و مستند و تنظیم فهرس فنی، شامل گزارش دقیق حواشی نسخه‌ها، ذکر مآخذ همه نقل قول‌های متن (اعم از آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها و...)، گزارش انواع اقتباسات پنهان و آشکار متن از منابع پیش از خود، شرح اعلام کمتر شناخته‌شده متن، شرح واژه‌های نامأنوس و عبارت‌های دشوار متن، گزارش دقیق کژتابی‌های متن (اعم از خوانش‌های گوناگون واژه‌ها و عبارت‌ها و ابیات، احتمالات مربوط به مرجع ضمیر و مشارک الیه اسماء اشاره، و...)، توضیحاتی که به دریافت درست متن کمک کند، اعتبارسنجی منقولات و مدعاهای متن و بررسی موارد اختلاف آن‌ها با منابع موجود، هنجارگریزی‌های لغوی، صرفی، نحوی و بلاغی متن، نوآوری‌های مؤلف، واژه‌های نویافته متن یا کاربری‌های نویافته واژه‌های شناخته‌شده، دشواری‌ها و ابهامات متن، و دیگر نویافته‌های مصحح؛ ارائه انواع نمایه‌های عمومی و تخصصی به فراخور متن، مانند آیات، روایات، اقوال مأثور، امثال و حکم، بیت‌ها و مصراع‌ها، نام‌های خاص (کسان و کتاب‌ها و جای‌ها و...)، دانش‌واژه‌ها و اصطلاحات، واژه‌ها و ترکیب‌های خاص، انواع با هم‌آیی‌ها و هر نمایه‌ای که به فهم بهتر متن کمک کند، منابع و مآخذ. نیز اگر اثر مورد پژوهش خود شامل متن و ترجمه باشد، تهیه واژه‌نامه دوزبانه هم ضرورت دارد.

۸. تصویر کامل نسخه‌های خطی متن به همراه نمونه تصحیح (حداقل یک صفحه) پیوست شود.

۹. نمونه جدول زمانی مراحل اجرا:

زمان مورد نیاز بر حسب ماه												
۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	مراحل پژوهش

۱۰. مراجع پژوهش (بر اساس فرمت اعلام شده توسط شورای متن پژوهی):

(ذکر نام واژه‌نامه‌های هم‌عصر مؤلف/متن، یا پیش از آن و استفاده از آن‌ها ضروری است)

Table of Contents

Editorial

In Thirty Years, I've Withstood Great Misery's Thrust/ To Save Persian literature, a Treasure Robust 5-6

Articles

Bāftāba/ Pāftāba/ Pāftāwa / Ali Ashraf SADEGHI 7-8

Shahname Studies Notes III / Abolfazl KHATIBI 9-15

A Relic of Imam Reza's Presence in the Great Mosque of Sāveh / Emadoddin SHEYKHOLHOKAMAEI 16-18

Nukhbat al-Wuzarā Treatise, Penned by Naṣr Allāh-i Damāwandī / Ghasem GHARIB 19-26

A Few Remarks on the Introduction of the Facsimile Edition of *Tārīkh-i Sīstān* II / HamidReza (Babak) SALMANI; Arash SERRI 27-29

Dumanīān/ Dūmanīān/ Dumanī/ Dūmanī / J. T. NAJAND (Soroush) 30-31

The *Dīvān* of Farrukhī-yi Sīstānī Copied by 'Ebrat-e Nā'īmī, Annotated by Malek al-Šo'arā Bahār / Mahmoud ALIPOUR 32-41

The Inscription of Shah 'Abbās II's Chihil Sutūn, Composed by Muḥammad Bayg-i Furṣat / Fatemeh BOUJAR 42-48

Editing of an Extant Qaṣīde by Šu'ūrī-yi Kāšānī in the Anthology of Ibn-i Khātūn / Ali KAMELI 49-52

On the Word *Rukhum* / Mohsen ZAKEROLHOSEYNI "Parand" 53-57

Did Nāṣir-i Khusraw write *Gušāyīš wa Rahāyīš* (Knowledge and Liberation)? / MohammadReza TAVAKKOLI SABERI 58-63

Reviews and Critiques

A Review of the Edition of *Badāye' al-Mulah* (Droll Novelties) / Milad BIGDELOU 64-78

A Review of the *Kullīyyāt-i* (collected works of) 'Ubayd-i Zākānī Edited by Mohammad Jafar Mahjoub / Mohsen SHARIFI SAHI 79-83

A Look at *The written world of God* / Reyhane BEHBOUDI 84-92

Essays on Research

A Proposal for Organizing Dissertations on Text Editing / Seyyed MohammadReza EBNORRASOUL 93-105

Iran in Ottoman Texts and Sources (25)

Works of Mustafa 'Āli Efendi / Nasrollah SALEHI 106-108

Introducing Codicologists and Textual Scholars (6-7)

Oleg Fedorovich Akimushkin / Majdoddin KEYVANI 109-113

A Shining Gem in This Earthly Sphere: In memory of J.T.P De Bruijn / AliAsghar SEYED-GOHRAB 114-123

On the Previous Articles

A Response to AliReza Hasheminejad's Review of the New Edition of *Širāf al-Khaṭf* (The Principle of Calligraphy) / Ali SAFARI AQ-QALEH 124-130